

Ο Πόλεμος των Χωρικών στη Γερμανία το 1525

Ο Πόλεμος των Χωρικών στη Γερμανία το 1525 αποτελεί τη μαζικότερη εξέγερση στην Ευρώπη πριν από τη Γαλλική Επανάσταση. Ο Blickle τοποθετεί στο κέντρο των γεγονότων του 1525 τη Γερμανική Αγροτική Κοινότητα ή Gemeinde.¹ Όλοι αποδέχονται ότι η θεσμική υποδομή της επανάστασης αποτελούνταν από ένα δίκτυο των χωρικών Gemeinde, ότι αυτοί οι χωρικοί είχαν αιτήματα και ότι η ιδεολογία τους επέσυρε σε μεγάλο βαθμό τα πρότυπα του Gemeinde. Αυτό για τον Blickle σημαίνει μία υπερβατική προσπάθεια ανάμεσα σε δύο αμοιβαίους τρόπους κοινωνικής οργάνωσης. Αφενός μία ιεραρχική, αποκλειστική και «κάθετη» προσανατολισμένη φεουδαρχία και αφετέρου, μία ισότιμη, περιεκτική και «οριζόντια» προσανατολισμένη οργάνωση με βάση την κοινοκτημοσύνη (κομουναλισμός). Αυτή η οπτική στηρίζεται περισσότερο στις μαρξιστικές έννοιες της μετάβασης από το φεουδαλισμό στον καπιταλισμό, στον οποίο οι εσωτερικές αντιφάσεις του τρόπου παραγωγής σηματοδοτούν απαραίτητως μία ρήξη.

Στην περίπτωση του Blickle το πρότυπο αυτό εφαρμόζεται στους κοινωνικούς τρόπους οργάνωσης, παρά στους οικονομικούς, αλλά η οπτική του δέχεται το δίδυμο της αντίφασης – ο φεουδαλισμός και ο κομουναλισμός είναι εγγενώς ασυμβίβαστα – και της τεχνολογίας – ο φεουδαλισμός πρέπει να καταστρέψει τον κομουναλισμό. Αν αυτός ο αποκαλυπτικός τόνος της οπτικής του Blickle έχει επιφέρει μία σκεπτικιστική αντίδραση, τότε δύο κύρια χαρακτηριστικά της εκτίμησης του έχουν γίνει μία εικονική ορθοδοξία. Πρώτον, είναι μία σύλληψη χωρίς ένωση της Γερμανικής Αγροτικής Κοινότητας. Η ύπαρξη της κοινωνικής διαστρωμάτωσης φανερώνει ότι οποιοδήποτε συνακόλουθο των εντάσεων πάντοτε αγνοήθηκε λόγω της επιθυμίας να δημιουργηθεί ένα κοινό μέτωπο ενάντια στον φεουδάρχη.² Δεύτερον, στη δεκαετία πριν από το 1525 οι χωρικοί της Γερμανίας είχαν υποστεί μία σοβαρή επιδείνωση στο βιοτικό τους επίπεδο.

Ο Sabeau υποστήριξε ότι ο ενωτικός χαρακτήρας που χαρακτηρίζει τον χωρικό Gemeinde αποτελεί μύθο. Αντίθετα, τα χωριά του Weingarten αποτελούνταν από δύο διαφορετικές τάξεις, τους μισθωτούς χωρικούς (Bauren) και τους ακτήμονες (Seldner). Ο Sabeau υποστήριξε ότι η οικονομική θέση των Bauren παρέμεινε ευνοϊκή μέχρι τα πρόθυρα της εξέγερσης, ενώ οι Seldner επιδεινώνονταν, καθώς η αύξηση του πληθυσμού περιόριζε συνεχώς τους ήδη περιορισμένους πόρους. Η διαφορά αυτή διέυρνε τον ανταγωνισμό μεταξύ αυτών των δύο ομάδων. Ο Sabeau αποδέχεται ότι η προσπάθεια των Bauren να περιορίσουν την πρόσβαση των Seldner στα κοινοτικά εδάφη, και ειδικότερα στο να αντιστέκονται στις απαιτήσεις τους για το μίσθωμα των κοινοτικών εδαφών, ήταν μία από τις βασικότερες αιτίες του Πολέμου.

Ο Stalnaker υποστήριξε ότι ο Πόλεμος των Χωρικών ήταν μία κλασική περίπτωση επανάστασης αυξανόμενων προσδοκιών. Αναγνώρισε τους μισθωτούς εργάτες της Σουηβίας ως μία ακμάζουσα τάξη, η οποία είχε αναπτυχθεί στα χωριά στη διάρκεια της αγροτικής κρίσης. Η δική τους ευημερία ήταν αυτή που βοήθησε την άνοδο των μισθωτών εργατών το 1525, σε μία προσπάθεια να παγιωθεί η

¹ Sreenivasan Govind, "The Social Origins of the Peasants' War of 1525 in Upper Swabia", *Past and Present*, 171(2001), σελ. 30

² ό.π., σελ. 31

κοινωνική τους θέση αντιμετωπίζοντας τις ανταγωνιστικές αξιώσεις των φεουδαρχών.³ Αντίθετα ο Günther Franz υποστήριξε ότι οι χωρικοί που έλαβαν μέρος στην εξέγερση, κυρίως αυτοί στις ηγετικές θέσεις, ήταν μέλη της αγροτικής ελίτ.⁴

Ο Πόλεμος των Χωρικών είχε μία κοινωνική προέλευση. Τα αρχεία του μοναστηρίου του Ottobeuren αποδεικνύουν ότι το Gemeinde τον 16^ο αιώνα χαρακτηριζόταν από μία οικονομική και κοινωνική ανισότητα. Ως εκ τούτου, τα αιτήματα των αγροτικών κοινοτήτων ήταν αντίθετα με τα συμφέροντα των ολιγαρχικών, τα οποία και απεικονίζουν. Επίσης, δείχνουν πως το Gemeinde στα πρόθυρα της έναρξης της εξέγερσης δεν βρίσκονταν «υπό επίθεση», όπως είχε θεωρηθεί τυπικά. Συνεπώς, τουλάχιστον για το Ottobeuren, ο Πόλεμος των Χωρικών ξεκίνησε και κατευθύνθηκε ολοκληρωτικά από την αγροτική ολιγαρχία ως παραδοσιακή μορφή διαπραγμάτευσης ιδιοκτητών και μισθωτών εργατών. Στην πραγματικότητα, οι αληθινά ριζικές απαιτήσεις και ο πολιτικός ακτιβισμός εμφανίστηκαν μόνο μετά την απώλεια του ελέγχου της κατάστασης από τους ολιγαρχικούς και διήρκησε μόνο για όσο διάστημα χρειάστηκε για να επανεγκαθιδρύνουν την εξουσία τους. Ουσιαστικά, οποιαδήποτε διερεύνηση για τον Πόλεμο των Χωρικών στην Άνω Σουηβία είναι μία εκτίμηση της πολωμένης διανομής του πλούτου στις αγροτικές κοινότητες ανάμεσα στους Bauren και τους Seldner.⁵

Το καλοκαίρι του 1524 ξεκίνησε η εξέγερση των χωρικών στην περιοχή του Stühlingen και αρχικά, δεν υπήρχαν ένοπλες μάχες.⁶ Την ίδια περίοδο οι γειτονικές περιοχές ανατολικά και νότια του Stühlingen απαιτούσαν μία απελευθέρωση, η οποία βασιζόταν στο Ευαγγέλιο. Ωστόσο, δυτικά του Stühlingen η ιδέα αυτή ήταν ακόμη πιο ισχυρή.⁷ Ο Πόλεμος των Χωρικών δεν εξαπολύθηκε από τις εντάσεις μέσα στις κοινότητες των χωριών μόνο. Η προφανέστερη περίπτωση ήταν οι προσπάθειες των ιδιοκτητών και των φεουδαρχών να παγιώσουν το υποκοριστικό τους και να τεμαχίσουν τα εδάφη τους ώστε να τα διαχειρίζονται αποτελεσματικότερα.

Τα άρθρα των χωρικών φανερώνουν τη διαμαρτυρία για τη νομικό απάτη των φεουδαρχών.⁸ Τα δώδεκα άρθρα των χωρικών ήταν απαιτήσεις για τη χαλάρωση των φεουδαρχικών φορτίων και της επιθυμίας να γίνει το Ευαγγέλιο το πρότυπο της ανθρώπινης κοινωνίας, οι οποίες συγχωνεύτηκαν δραστικά. Τα πιο σημαντικά αιτήματα ήταν ο κοινοτικός έλεγχος των παστόρων και η ανταμοιβή τους μέσω της δεκάτης, η κατάργηση της δουλοπαροικίας και των δουλικών τελών, η αποκατάσταση των κοινοτικών επικαρπιών και η αφαίρεση των νομικών και οικονομικών επιβαρύνσεων των μεμονωμένων μισθωτών ή των οικογενειών των χωρικών. Στον πρόλογό τους τα άρθρα αντέκρουσαν οποιαδήποτε δαπάνη της επαναστατικής πρόθεσης. Δεν ήταν το Ευαγγέλιο που είχε προκαλέσει την εξέγερση, αλλά μάλλον οι προσπάθειες από τους εχθρούς του να το υποτάξει. Τα άρθρα επέμειναν ότι αν βρισκόταν οτιδήποτε ασυμβίβαστο με το Λόγο του Θεού, δεν θα το απαιτούσαν. Ωστόσο, η διαλεκτική γλώσσα που χρησιμοποίησαν έκρυβε έναν επαναστατικό

³ ό.π., σελ. 32

⁴ ό.π., σελ. 33

⁵ ό.π., σελ. 34

⁶ Scott Tom, "The Peasants' War", στο R. Po-Chia Hsia, *A Companion to the Reformation World*, Oxford: Blackwell, 2004, σελ. 56

⁷ ό.π., σελ. 58

⁸ ό.π., σελ. 64

σκοπό. Τα Δώδεκα Άρθρα διαδόθηκαν γρήγορα μέσω της Άνω Σουηβίας και παρείχαν σε όλους τους τομείς των εξεγέρσεων το κανονιστικό πλαίσιο, το οποίο έλειπε. Σε μερικές περιοχές τα άρθρα τροποποιήθηκαν για να λάβουν υπόψη τις τοπικές περιστάσεις.⁹

Γενικά, ο Πόλεμος των Χωρικών αντιπροσώπευε μία προσπάθεια να υπερνικηθεί η κρίση του φεουδαλισμού, μέσω μίας επαναστατικής αναδιαμόρφωσης των κοινωνικών και φεουδαρχικών σχέσεων βάσει του «Ευαγγελίου». Ο χωρικός δεν ήταν ο φορέας της επανάστασης, αντίθετα, ήταν ο «κοινός άνθρωπος», δηλαδή, οι χωρικοί, οι ανθρακωρύχοι, οι κάτοικοι των αγροτικών περιοχών και οι κάτοικοι των πόλεων που στερούνταν τα πολιτικά δικαιώματα. Οι κοινωνικοί στόχοι της επανάστασης ήταν «η Χριστιανική ευημερία/ευτυχία» και η «αδελφική αγάπη». Οι πολιτικοί στόχοι αναπτύχθηκαν από τις εταιρικές ομοσπονδιακές πολιτείες ή από τις διακομματικές πολιτείες. Παρόλο που η επανάσταση απέτυχε λόγω του ασυμβίβαστου της με τον ανασχηματισμό, τα αποτελέσματα της ήταν η οικονομική ανακούφιση της γεωργίας, κέρδη στη νομική ασφάλεια, μία σταθεροποίηση και μία θεσμοποίηση των πολιτικών αρμοδιοτήτων των χωρικών.

Οι δεκαετίες πριν από το 1525 είχαν επιφέρει μία οικονομική επιδείνωση στις γεωργικές επιχειρήσεις. Οι λόγοι που οδήγησαν στη σημαντική μείωση των εισοδημάτων των χωρικών ήταν οι μετακινήσεις πληθυσμών, η αναγέννηση των δικαιωμάτων της δουλοπαροικίας, η μείωση των επικαρπιών και η αύξηση των φορολογικών επιβαρύνσεων.¹⁰ Αυτό ταυτόχρονα σήμαινε ότι οι κοινωνικές μονάδες της οικογένειας και του χωριού έγιναν το επίκεντρο μίας κρίσης, με αποτέλεσμα την όξυνση της αντίθεσης μεταξύ πλουσίων και φτωχών, οι βασικές προϋποθέσεις της ζωής δεν μπορούσαν να ικανοποιηθούν και η αυτονομία του χωριού ήταν περιορισμένη. Αυτά με τη σειρά τους οδήγησαν στην αύξηση των πολιτικών προσδοκιών των χωρικών.

Όλα αυτά, συνιστούσαν μεταβλητές, η σημασία των οποίων διαφοροποιούνταν από περιοχή σε περιοχή, αλλά τα αποτελέσματα ήταν όμοια. Οι σχέσεις του φεουδάρχη και του χωρικού επιδεινώθηκαν έντονα και ο φεουδαλισμός κινδύνευσε. Η δύναμη της νομιμοποίησης υπήρξε ισχυρή υποστήριξη της φεουδαρχίας. Τα αιτήματα των χωρικών προωθήθηκαν από τους ίδιους εφόσον μπόρεσαν να χαρακτηριστούν ως νόμιμα. Καθώς η νομική αρχή της παλαιάς συνήθειας ήταν δεσμευτική για τους αγρότες, οι ταραχές παρέμειναν αναγκαστικά μέσα στο πλαίσιο της σχέσης του φεουδάρχη και ο στόχος τους ήταν περιορισμένος στην απομάκρυνση των «καινοτομιών» του φεουδάρχη. Η αντικατάσταση της παλαιάς συνήθειας από τον ευσεβή νόμο ήταν απελευθερωτική και εν μέρει επαναστατική. Οι απαιτήσεις των χωρικών, μέσω του ευσεβούς νόμου, μπόρεσαν να χαρακτηριστούν ως ηθικά δικαιολογημένες. Η επιδίωξη του ευσεβούς νόμου, το να πετύχει ένα μη διαπραγματεύσιμο αίτημα παράλληλα με το Ευαγγέλιο, ήταν να αφήσει το κοινωνικό και το πολιτικό σύστημα ανοιχτό.¹¹

⁹ ό.π., σελ. 65

¹⁰ Blickle Peter, “The ‘Peasant War’ as the Revolution of the Common Man-Theses”, στο Bob Scribner και Gerhard Benecke (επιμ.), *The German Peasant War of 1525 – New Viewpoints*, Λονδίνο: George Allen and Unwin, 1979, σελ. 19

¹¹ ό.π., σελ. 20

Ο ευσεβής νόμος και το Ευαγγέλιο, μετέτρεψαν τον Πόλεμο των Χωρικών σε μία επανάσταση του κοινού ανθρώπου. Τα περιορισμένα κοινά ενδιαφέροντα μεταξύ των χωρικών και των κατοίκων των κωμοπόλεων ενισχύθηκαν από την κοινή επιθυμία για ένα πιο δίκαιο και πιο χριστιανικό κόσμο. Οι βασικοί αντίπαλοι των χωρικών, των ανθρακωρύχων και των αστών ήταν οι αρχές, που έβλεπαν τον εαυτό τους κοντά στο Ευαγγέλιο ή ότι ήταν ευαγγελικοί, επειδή δεν ακολούθησαν την ερμηνεία του Ευαγγελίου και του ευσεβούς νόμου των κοινών ανθρώπων. Σε αυτό το πλαίσιο καταλήφθηκαν κάστρα και αβαεία. Στην περιοχή των μικρών πολιτειών της Σουηβίας συντάχθηκε ένα εταιρικό ομοσπονδιακό σύνταγμα. Οι αυτόνομες κοινότητες των χωριών και των πόλεων αποτέλεσαν μία ομοσπονδιακή βάση. Οι ζώνες ενώθηκαν ως «Χριστιανική ένωση».

Αναπτύχθηκε ένα κοινοβουλευτικό σύνταγμα στα μεγαλύτερα εδάφη από τις ιδιοκτησίες των αγροτών, των κατοίκων των κωμοπόλεων και των ανθρακωρύχων. Διατηρώντας το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο, τα ιδιωτικά κτήματα αντικαταστάθηκαν από τις επαρχίες (landschaften), οι οποίες το 1525 σηματοδότησαν την αντιπροσωπευτική συνέλευση και την ολότητα των επαναστατών σε κάθε έδαφος. Τα αυτόνομα χωριά, τα μεταλλεία, η αγορά και οι αστικές κοινότητες επέλεξαν τους αντιπροσώπους τους, μέσω εκλογών, για την επαρχιακή βουλή. Η επαρχιακή βουλή στη συνέχεια, διόρισε μια αντιπροσωπευτική κυβέρνηση, μία επιτροπή, η οποία πραγματοποίησε τις δραστηριότητες της κυβέρνησης με τον τοπικό φεουδάρχη.¹²

Ο Πόλεμος των Χωρικών απέτυχε ως επανάσταση, καθώς οι ανησυχίες του κοινού ανθρώπου δεν συμβάδιζαν με εκείνες των Μεταρρυθμιστών. Η υπερίσχυση των Μεταρρυθμιστών κόστισε το χρόνο, την ενέργεια και την ενότητα των επαναστατών. Η στρατιωτική ήττα κατέστησε την επαναστατική αλλαγή αδύνατη, αλλά δεν σταμάτησε την πορεία της μεταρρύθμισης. Το μέχρι τότε υπάρχον σύστημα σταθεροποιήθηκε μέσα από την πολιτική ολοκλήρωση των χωρικών, ωστόσο, άλλαξε καθώς αφαιρέσε βαθμιαία τις αποκλειστικές αξιώσεις των παλαιότερων προνομιούχων ομάδων.¹³

Η έρευνα του Günther Franz έχει καθορίσει τα πρότυπα για τους διαδόχους του και η ερμηνεία του έχει γίνει ευρέως αποδεκτή. Για τον Franz, η εξέγερση είναι το αποτέλεσμα της σύγκρουσης δύο ιστορικών τάσεων. Οι πρίγκιπες (Landesherren), και άλλοι τοπικοί φεουδάρχες (Grun-, Gerichts- και Leibherren), παραβίασαν την τοπική συνήθεια με σκοπό την αναζήτηση του οικονομικού ή πολιτικού κέρδους. Οι επίμονες προσπάθειες τους είχαν ως αποτέλεσμα την τροποποίηση της διάρκειας του αξιώματος και των φόρων, την επέκταση των μορφών δουλείας, την εισαγωγή νέων διοικητικών και δικαστικών κανόνων και ελέγχων. Γενικά, είχαν σκοπό να οργανώσουν ορθολογικά, να συγκεντρώσουν και να αυξήσουν τις πριγκηπικές ή κτηματικές υπηρεσίες για να ασκήσουν έναν πιο ομοιόμορφο και αυστηρότερο έλεγχο του πληθυσμού των αγροτών. Αυτές οι καινοτομίες επιβλήθηκαν στις κοινότητες των χωρικών, στους οποίους η σύλληψη του «ευσεβούς νόμου» χρωμάτιζε και αντικαθιστούσε αυτή του «παλαιού νόμου».

¹² ό.π., σελ. 21

¹³ Stalnaker John, "Towards Interpretation of the German Peasant War" στο Bob Scribner και Gerhard Benecke (επιμ.), *The German Peasant War of 1525 – New Viewpoints*, Λονδίνο: George Allen and Unwin, 1979, σελ. 21

Ο Franz κάνει μια αιχμηρή διάκριση μεταξύ του «παλαιού νόμου» και του «ευσεβή νόμο», ο πρώτος είναι ανώνυμος και αυθόρμητος και ο δεύτερος συνωμοτικός με αναγνωρίσιμους ηγέτες.¹⁴ Ο Franz δεν εστιάζει στις κοινωνιολογικές διαφορές των επαναστατικών ομάδων, που προκύπτουν από αυτήν τη διάκριση. Επιμένει στον «πολιτικό» χαρακτήρα της εξέγερσης, κάτι που συνεπάγεται ότι οι οικονομικές αιτίες δεν είναι σημαντικές. Συνεπάγεται ότι οι επαναστάτες χωρικοί δεν κινήθηκαν προς την επανάσταση για οικονομικούς λόγους, δέχτηκαν βεβαίως μία οικονομική επιδείνωση, αλλά δεν ήταν αυτή που τους οδήγησε στην επανάσταση. Αυτό που τους οδήγησε στην επανάσταση ήταν μάλλον η απώλεια της δικαιοσύνης τους και ότι η πολιτική τους αυτονομία η οποία ήταν περιορισμένη. Αυτό προκύπτει από το γεγονός ότι οι οικονομικοί όροι, στους οποίους η αγροτιά επέκειτο, γενικά βελτιώνονταν και επειδή εκείνοι που συμμετείχαν στην εξέγερση, κυρίως στις ηγετικές θέσεις, προέρχονταν από την ακμάζουσα αγροτική ελίτ.¹⁵

Ο Πόλεμος των Χωρικών στη Γερμανία συνιστά ένα σημείο εστίασης της πρόωρης νεότερης γερμανικής ιστορίας. Η υπόθεση ότι η δεκαετία του 1520 αποτελεί μια διαμορφωτική περίοδο στη γερμανική ιστορία, η πεποίθηση ότι ο Πόλεμος των Χωρικών επέφερε σημαντικές επιπτώσεις στην αξιολόγηση της ποιότητας και της επιρροής του Λούθηρου, την πρόσφατα αυξανόμενη ανησυχία με την ιστορία του «κοινού ανθρώπου», την αναζήτηση μιας τυπολογίας της επανάστασης, την αναγνώριση της συχνότητας και σπουδαιότητας των επαναστάσεων των χωρικών, συνεπάγονται ότι ο Πόλεμος των Χωρικών στη Γερμανία είναι ένα σημαντικό και αντιφατικό γεγονός. Αποτελεί διδακτική σύμπτωση το γεγονός ότι οι δύο σημαντικότερες μονογραφίες που αφιερώθηκαν στον Πόλεμο των Χωρικών γράφτηκαν την παραμονή σημαντικών πολιτικών αναταραχών στη Γερμανία και ότι κάθε μια ζωντάνεψε από ένα πνεύμα της συμπόνιας για τους επαναστάτες του 16^{ου} αιώνα ερμηνεύοντας την εξέγερση αρκετά διαφορετικά.¹⁶

Ο Wilhelm Zimmermann θεώρησε την εξέγερση ως πρωτόγονη έκφραση του δημοκρατικού ιδεαλισμού. Ο Gunther Franz ήλπιζε να διασώσει τον Πόλεμο των Χωρικών από τις διακυμάνσεις του πολιτικού Zeitgeist. Ο Zimmermann και ο Franz δεν στέκονται μόνο στην πολιτική δέσμευση. Οι ιστορικοί τείνουν να αντιδρούν με την ένταση του Πολέμου των Χωρικών και μέσω αυτών των ενεργειών αποτυπώνεται συχνά την πολιτική τους. Οι ιστορικοί όλων των πολιτικών χροιών υποστηρίζουν ότι οι αμαρτίες και οι ελπίδες της γερμανικής ιστορίας οφείλονται σε αυτήν την εξέγερση. Οι συντηρητικοί φόβοι του Ranke, οι επαναστατικές απόψεις του Engels και οι φιλελεύθερες ερμηνείες του Lamprecht, έχουν αποδώσει σε κάθε άτομο που συμμετείχε στην εξέγερση έναν υποδειγματικό χαρακτήρα και του έχουν παρέχει μια κεντρική θέση στη γερμανική ιστορία.

Ο Πόλεμος των Χωρικών, επίσης, είναι ένα γεγονός που έχει θεωρηθεί σημαντικό και αμφισβητούμενο από πολλούς σημαντικούς ιστορικούς, οι οποίοι είχαν διαφορετικές απόψεις της ιστορικής διαδικασίας. Η έγκυση της πολιτικής δέσμευσης μπορεί να μπερδέψει την ιστορική έρευνα. Οι ερμηνείες των ιστορικών του 19^{ου} αιώνα συγκλίνουν στην αντίληψη ότι ο Πόλεμος των Χωρικών είχε στόχο την εθνική ενοποίηση. Η αντίληψη αυτή στον 20^ο αιώνα ορισμένες φορές έχει

¹⁴ ό.π., σελ., 26

¹⁵ ό.π., σελ., 27

¹⁶ ό.π., σελ. 23

αμφισβητηθεί και άλλες έχει γίνει αποδεκτή. Οι μαρξιστές υποστηρίζουν ότι στόχευε συνειδητά στην εθνική ενοποίηση ή κατευθύνθηκε ασυνείδητα προς αυτόν τον στόχο. Ωστόσο, οι περισσότερες ερμηνείες του 20^{ου} αιώνα για τον Πόλεμο των Χωρικών συνεχίζουν να υποστηρίζουν ότι πάλευαν για μία αναδιαμόρφωση Reich ή ενάντια στην κατάρτιση του φεουδαρχικού συστήματος. Επιπλέον, οι ιστορικοί στρέφουν την προσοχή τους σε εκείνους τους ηγέτες και θεωρητικούς, οι απόψεις των οποίων ήταν πιο ευκρινείς, αντιληπτές και πιο ελκυστικές στους ιστορικούς. Η έμφαση στους ευκρινείς και μορφωμένους επαναστατικούς εκπροσώπους, και ειδικά στους «εθνικιστές», είναι πιο διακεκριμένο στοιχείο στη σύλληψη του Πολέμου των Χωρικών, που έχει μια ελαφρώς αρχαϊζουσα γεύση και δεν έχει καταστήσει την αποτυχία του αρκετά κατανοητή.¹⁷

Τα έργα του Franz και του Wass διέπονται από μη-μαρξιστικές ερμηνείες του Πολέμου των Χωρικών, αγνοούν τους οικονομικούς όρους και υπόβαθρο της εξέγερσης. Οι δύο αυτοί ιστορικοί ξετάζουν είτε το πολιτικό είτε το ιδεολογικό υπόβαθρο του πολέμου. Η σύγχρονη δυτική ιστορική βιβλιογραφία εξουσιάζεται από τους παλαιότερους ιστορικούς. Τα συμπεράσματα της στηρίζονται κυρίως στην έρευνα του Franz και η ερμηνεία της είναι πολιτική και ιδεολογική. Πρόκειται για μία ερμηνεία που αποσκοπεί να τοποθετήσει την εξέγερση του 1525-26 πάνω από την ιδιοτέλεια του οικονομικού κινήτρου και να τη διατηρήσει από τη νόθευση της οικονομικής αιτιολογίας τονίζοντας τη σημασία των πολιτικών ιδεών. Είναι σε μια καθιερωμένη γερμανική ακαδημαϊκή παράδοση αντι-μαρξισμού.

Ο Thompson υποστηρίζει ότι οι συντηρητικοί ιστορικοί της εξέγερσης παρουσιάζουν τους επαναστάτες σα να μην έχουν καμία ιδέα, αλλά μόνο υλικές ανάγκες, οι οποίες τους ωθούν αυτόματα στην πολιτική βία. Για τον Franz οι επαναστάτες έχουν ιδέες, αλλά δεν έχουν καμία υλική ανάγκη.¹⁸ Για τον Franz και τον Waas, οι απρόσωπες οικονομικές δυνάμεις και οι αγροτικές κοινωνικές τους συνέπειες στις δεκαετίες πριν από το 1525 είναι είτε απύσυχες συνολικά είτε δεν ενσωματώνονται στην ανάλυση των αιτιών της εξέγερσης.¹⁹ Οι συντηρητικοί ιστορικοί του Πολέμου των Χωρικών αποφεύγουν οποιαδήποτε έρευνα στην κοινωνική και οικονομική αιτιολογία όπως νοθεύεται από το μαρξισμό, ενώ οι μαρξιστές δεν είναι αρκετά μαρξιστικοί για να μην τους μιμηθούν.²⁰

Η Σουηβία ήταν η καρδιά και το σημείο προέλευσης του Πολέμου των Χωρικών. Η εξέγερση στην Σουηβία περιλάμβανε τη σύγκρουση δύο αυξανόμενων τάξεων, από τη μία ήταν οι φιλόδοξοι φεουδάρχες και από την άλλη οι ακμάζοντες αγρότες. Ήταν μια σύγκρουση που οξύνθηκε και διαμορφώθηκε από την εξοργισμένη δυναμικότητα των πολυάριθμων και δυσारेστημένων φτωχών χωρικών.²¹

Η Γερμανία υπογραμμίζει τον Πόλεμο των Χωρικών ως γερμανικό γεγονός επειδή θέλει να είναι σε θέση να ανταγωνιστεί για την ιστορική δόξα με τη γαλλική και τη ρωσική επανάσταση. Οι ρίζες αυτής της εξέγερσης ερμηνεύονται από τη σύγχρονη ευρωπαϊκή ιστορία ως μη βίαια ώθηση για τη μεταρρύθμιση, ως αυτό που έχει κληθεί «Ευαγγέλιο της κοινωνικής ανησυχίας». Οι θεμελιώδεις έννοιες της

¹⁷ ό.π., σελ. 24

¹⁸ ό.π., σελ. 28

¹⁹ ό.π., σελ. 29-30

²⁰ ό.π., σελ. 32

²¹ ό.π., σελ. 36

μεταρρύθμισης, «η ελευθερίας» και η «Ιεροσύνη όλων των πιστών», έγιναν συνθηματολογία, η οποία ενεργοποίησε και κινητοποίησε όλους τους αγρότες. Αλλά ο Λούθηρος και η Μεταρρύθμιση λειτουργούν μόνο ως επιταχυντές.

Οι επαναστατικές «ορδές» και οι «όχλοι» πριν από την μεταρρύθμιση απευθύνονταν στον παλαιό νόμο και τα δικαιώματα. Το νέο στοιχείο της μεταρρύθμισης υπονόησε πολιτικό ριζοσπαστισμό από μια βιβλική και πνευματική αντίθεση στην κοσμική δύναμη της εκκλησίας, με τα φορολογικά προνόμια του και στην πόλη και στην επαρχία. Ακόμα, στη διάρκεια του Πολέμου των Χωρικών, οι ηγέτες των χωρικών επανειλημμένα και ρητά απέφευγαν τη χρήση βίας, ενώ οι ένοπλες συγκρούσεις ήταν συχνές πολύ πριν από την αίτηση του Λούθηρου για μεταρρύθμιση.²² Ο όρος «πόλεμος» είναι ένα δραματουργία που διαστρεβλώνει την ιστορική προοπτική και τείνει να απομονώσει τα γεγονότα του 1525.

Την παραμονή της μεταρρύθμισης πραγματοποιήθηκε μια σημαντική αλλαγή. Νωρίτερα η έκκληση στον παλαιό νόμο και η συνήθεια ενάντια στην διάδοση των κεντρικά δοτών εδαφών αποτελούσε μια κραυγή του κινδύνου και μια αίτηση για τη βοήθεια. Αυτή η αίτηση στηρίχτηκε σε μια εμπιστοσύνη στις αρχές, οι οποίες παρέμεναν πολύ ανθεκτικές. Παρόλα αυτά, όπου εισχωρεί η έκκληση στο νέο ευσεβή νόμο, η αδικία που βιώνεται λόγω των αφόρητων φορολογικών επιβαρύνσεων, η καταπάτηση των κοινοτικών εδαφών και η στέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων των ελεύθερων ατόμων, αρχίζουν να προκαλούνται εντάσεις και μάχες. Υπάρχει μια νέα συνειδητοποίηση ότι όλα τα άτομα είναι ίσα κάτω από τον ίδιο Θεό, κάτι που θεωρείται δεσμευτικό, καθώς υποχρεωτικά περιλαμβάνει ολόκληρη την κοινωνία, πόλη και επαρχία, χωρικούς και αστούς, εκκλησιαστικές και αστικές αρχές. Αυτό προκάλεσε τις απτές επιπτώσεις στον αγροτικό πληθυσμό κατά τη διάρκεια των δεκαετιών πριν από τη μεταρρύθμιση.

Έχει υποστηριχτεί ότι οι αγρότες ήταν μη ρεαλιστικοί στα όνειρα τους για μια νέα κοινωνία με δικαιοσύνη για όλους.²³ Θεωρείται ότι ο Λούθηρος γέννησε την ιδέα της ελευθερίας, αλλά ότι αυτή η ιδέα, στη συνέχεια, παρανοήθηκε από τους χωρικούς. Αυτή η ερμηνεία βασίζεται στην προπαγάνδα της αντιμεταρρύθμισης, η οποία δεν ήταν απρόβλεπτη. Από το 1521, όταν υπήρξαν οι πρώτες φήμες για τους οπλισμένους όχλους ο Λούθηρος θεώρησε ότι ο ίδιος και η ερμηνεία του για το Ευαγγέλιο θα θεωρούνταν αρμόδιος για τις επαναστατικές εξεγέρσεις ελευθερίας. Στους αγρότες, η έννοια του Λούθηρου για την ελευθερία δεν περιήλθε σε ένα κενό που αυτός διαστρέβλωσε μέσα στον ενθουσιασμό τους, το έδαφος είχε προετοιμαστεί από το «Ευαγγέλιο της κοινωνικής ανησυχίας».²⁴

Αυτό δε σημαίνει ότι ο Λούθηρος ήταν μόνο ένας καταλύτης. Η έκκληση στην ευσεβή δικαιοσύνη μετασχηματίστηκε σε μια έκκληση στο Ευαγγέλιο. Ακόμη, η προκήρυξη του Λούθηρου για την ιεροσύνη όλων των πιστών εστίασε στην αντίθεση της δικαιοσύνης του Θεού και της υπάρχουσας ανισότητας μεταξύ των κληρικών και μη κληρικών, παρέχοντας μια λογική για την κατάργηση αυτής της ανισότητας.²⁵ Η επιθυμία των αγροτών για την κοινωνική αλλαγή βασιζόταν στις

²² Oberman Heiko, "The Gospel of Social Unrest", στο Bob Scribner και Gerhard Benecke (επιμ.), *The German Peasant War of 1525 – New Viewpoints*, Λονδίνο: George Allen and Unwin, 1979, σελ. 40

²³ ό.π., σελ. 41

²⁴ ό.π., σελ. 42

²⁵ ό.π., σελ. 43

ιδέες που ήταν γηγενείς και ζωτικής σημασίας στην μεσαιωνική πόλη πολύ πριν να επηρεαστεί από την μεταρρύθμιση.²⁶

Συμπερασματικά, ο Πόλεμος των Χωρικών ήταν μια θρησκευτική επανάσταση των ανθρώπων τόσο στην πόλη, όσο και την επαρχία, η οποία βασιζόταν στην ευσεβή δικαιοσύνη, πιέζοντας έτσι για βελτιωμένους κοινωνικούς όρους, κάτι που έγινε προς όφελος «όλων των Χριστιανών».²⁷

Παπαμιχαήλ Δημήτριος, Πτυχίον (Κοιν. Ανθρ.)
dmspap23@gmail.com

Βιβλιογραφία

Blickle Peter, “The ‘Peasant War’ as the Revolution of the Common Man-Theses”, στο Bob Scribner και Gerhard Benecke (επιμ.), *The German Peasant War of 1525 – New Viewpoints*, Λονδίνο: George Allen and Unwin, 1979

Oberman Heiko, “The Gospel of Social Unrest”, στο Bob Scribner και Gerhard Benecke (επιμ.), *The German Peasant War of 1525 – New Viewpoints*, Λονδίνο: George Allen and Unwin, 1979

Scott Tom, “The Peasants’ War”, στο R. Po-Chia Hsia, *A Companion to the Reformation World*, Oxford: Blackwell, 2004, σελ. 56-69

Sreenivasan Govind, “The Social Origins of the Peasants’ War of 1525 in Upper Swabia”, *Past and Present*, 171(2001), σελ. 30-65

Stalnaker John, “Towards Interpretation of the German Peasant War” στο Bob Scribner και Gerhard Benecke (επιμ.), *The German Peasant War of 1525 – New Viewpoints*, Λονδίνο: George Allen and Unwin, 1979

---

²⁶ ό.π., σελ. 44

²⁷ ό.π., σελ. 49